

da određeni članci zakona daju šansu za regiolekte u novom europskom poretku. Autor drugoga referata poziva na zdrav razum i kaže da je nerealno očekivati da jezik svake države u okviru EU bude jezikom europske komunikacije, a svi dokumenti koji se izdaju budu prevedeni na sve jezike, iako je ta deklarativna demokracija poprilično dopadljiva.

Općenit dojam koji se nužno nameće nakon uvodnih i završnih plenarnih referata, te završne riječi Antonija Furdala, predsjednika Društva, jest da su promjene u svijetu neizbježne, te da integracija Europe donosi osim pojava koje su svakako korisne i niz onih koje su na neki način danak koji moramo platiti. S tom činjenicom moramo se suočiti, a da bismo opravdali svoju nazočnost u Europskoj uniji, moramo vladati barem jednim od službenih jezika europske komunikacije (poželjno bi bilo da to bude još jedan jezik osim engleskoga). Ne prihvaćajući tu činjenicu, odričemo se kontakta sa

svijetom i sami marginaliziramo svoj jezik i kulturu, a samim time osuđujemo ih na zaborav. Stoga je poruka ove konferencije bila da brigom o vlastitom jeziku, njegovim opisom i istraživanjem pridonosimo njegovu jačanju. Na jezikoslovcima je da svoj jezik učine atraktivnim za druge, da pokažu njegove vrijednosti čak i u slučaju ako njegova uloga u europskoj komunikaciji bude marginalna. Mali jezici i dalje će ostati jezici ponekad velikih kultura koje će uvijek buditi interes pripadnika drugih kultura.

Barbara Kryžan-Stanojević

O Vrančiću iznova

(Hedvig Sulyok, *Magyar-olasz és olasz-magyar szójegyzék Verancsics Faustus Dictionariuma alapján/Lessico ungherese-italiano e italiano-ungherese in base al Dictionarium di Faustus Verantius*, Generalia, Szeged 2001, 195 str.)

Ovaj je dvojezični rječnik, izdan u seriji *Fasciculi Linguistici Series Lexicographica*, još jedan u nizu uspješnih pokušaja podsjećanja na našeg vrlo sunarodnjaka, Šibenčanina Fausta Vrančića, jezikoslovca, jezikoznalca, filozofa, svećenika, diplomata, književnika i prirodnjaka. Vrančićev rječnik (1595)¹ najdragocjeniji je Hrvatima² i Mađarima, između ostaloga i zato što ga je, smatrajući ih govornicima manje poznatih jezika³, Vrančić prvobitno posvetio njima, a tek je naknadno i na zahtjev drugih, nadodao latinski, talijanski i njemački jezik (Sulyok 2001: 13). Osim toga, i Mađarima je to prvi veći rječnik. Danas o *Dikcionaru* govorimo opet, na nov i svjež način, obogaćeni dodatnim jezikoslovnim i filološkim spoznajama, a ponukani zasigurno i najnovijim civilizacijskim trenutkom globalizacije koji sa sobom donosi i izvjestan (i vjerojatno neopravdan) strah od gubljenja nacionalnog identiteta, a, posljedično tomu, i onoga jezičnoga. Tiskaju se reizdanja (npr. ono iz 1971, s Jonkeovim predgovorom, sveukupno četvrto⁴), nadodaju im se dvojezični glosari (Putančev

¹ Vrančić, Faust (1595) *Dictionarivm qvinque nobilissimarvm Evrope lingvarvm, latinae, italicae, germanicae, dalmaticae & vngaricae*, apud Nicolaum Morettum, Venetiis.

² "U tom se leksikografskom djelu zrcali na neki način sve ono što je bila karakteristika ovoga perioda: i čakavsko-štokavska povezanost, i neprekinutost veza između južnog i sjevernog kompleksa, i nastojanje da se jezična *koine* proširi duboko u unutrašnjost, ali i briga za vlastiti izraz da, kao što piše Petar Zoranić u *Planinama*, 'jezik kim općimo' ne bude 'pošpuren latinskim.'" (M. Moguš u: Babić, Stjepan et alii (1991) *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika. Nacrti za gramatiku*, Zagreb, str. 33).

³ "Slavonicam tantum atque Ungaricam linguam hoc meo libello comprahendere institueram." (Sulyok, Hedvig (2001) *Lessico ungherese-italiano e italiano-ungherese in base al Dictionarium di Faustus Verantius*, Generalia, Szeged, str. 13).

⁴ Vrančić, Faust (1971) *Rječnik pet najuglednijih europskih jezika, latinskog, talijanskog, njemačkog, hrvatskog i mađarskog*, pretisak s predgovorom Lj. Jonkea i s *Hrvatsko-latinskim rječnikom* V. Putanca, Zagreb.

hrvatsko-latinski u spomenutom izdanju), sa žarom posežemo za tom *jezičnom Biblijom* kad god želimo današnjemu jeziku povratiti čistoću ili pak uporabiti neki stilski opravdan arhaizam.

Pred nama je, dakle, još jedan rječnik koji građu crpi iz Vrančićeva: mađarsko-talijanski i talijansko-mađarski *Rječnik* Hedviga Sulyoka mekog je uveza i malog formata, a priređen je na osnovi izvornoga izdanja Vrančićeva rječnika *Dictionarvm qvinqve nobilissimarvm Evropæ lingvarvm, Latinæ, Italicæ, Germanicæ, Dalmaticæ & Vngaricæ* iz 1595. i kasnijih izdanja, kao što je npr. Thewrewkov Vrančićev mađarsko-latinski rječnik⁵. Na prvim se stranicama nalazi predgovor na oba jezika, mađarskome i talijanskom, u kojemu nas autor podsjeća na detalje iz Vrančićeva života. Zbog njegove ga genijalnosti uspoređuje s Leonardom da Vincijem. Prostorno i kontekstualno ograničen, Sulyok ne ulazi dublje u analizu Vrančićeva opusa. Nakon osvrta na hrvatska reizdanja *Dikcionara*, govori nam o namjerama ovoga rječnika te daje vrlo precizne i jasne obavijesti o načinu organiziranja natuknica, o načelima transkripcije, razlažući zašto nije jednako postupio u mađarsko-talijanskom i u talijansko-mađarskom dijelu.

Središnji je dio dakle sam rječnik, podijeljen u dva dijela, mađarsko-talijanski rječnik (93 stranice) i talijansko-mađarski rječnik (68 stranica), grafički odlično prilagođen zahtjevima modernoga korisnika – lako čitljiv i pregledan, rječnički je članak organiziran po načelu gnijezda. U prvom dijelu, s mađarskim polaznim jezikom, kompozicija natuknica uređena je tako da je na prvom mjestu i masno otisnut današnji oblik natuknice, slijedi u kurzivu mađarska Vrančićeva varijanta s brojem stranice iz *Dikcionara*, latinski ekvivalent ili odgovarajuće jednakovrijednice među šiljastim (< >) zagradama (od kojih svaka s odgovarajućom brojkom stranice iz *Dikcionara*), na kraju ili pak nakon one latinske riječi čijim je ekvivalentom, pojavljuju se Vrančićeva talijanska riječ ili riječi. Radi li se o složenoj

natuknici, nakon talijanskog se ekvivalenta pojavljuje druga mađarska riječ iz istoga gnijezda te joj slijedi gorespomenuti redosljed. (Putančeva je obrada bila nešto jednostavnija jer nema treći “međujezik”.) Pogledajmo to na primjerima:

táblácska: *Tablatska* 104 <Tabella> *Tauoletta*

adni: *Adni* 26 <Dare>; 80 <Praebere> Dare; 81 <Praestare> Fare (!); 108 <Tribuere> Tare (!); *Beven-adni* 54 <Largiri> Dare; *El-adny* 59 <Mancipare>; *El-adni* 111 <Vendere>; 111 <Venundare> Vendere; *Eleü-adni* <Praesentare> Presentare; *Ferhez adni* 60 <Maritare> Maritare; *Helt adni* 14 <Caedere> Battere; *Hurrè adni* 48 <Indicere> Bandire; *Ky-adni* 32 <Erogare> Dare fuera; *Keultcheün-adni* 64 <Mutuare> Prestare; *Meg-adni-mag* (!) 26 <Dedere>; *Oda-adni* 107 <Tradere> Dare; *Tanachot adni* 23 <Consiliare> Consigliare; *Visza adni* 89 <Reddere>; 90 <Restituere> Restituire; *adyad* OD 127 <Da> da[cci]

Ponekad je autor intervenirao ispravljajući Vrančićevu građu, no to je zavisilo od vrste (Vrančićeva) pogreške. Svaka je takva intervencija objašnjena i obilježena određenim znakom, o čemu nas autor informira još u predgovoru.

U drugom se dijelu rječnika, s polaznim jezikom talijanskim, organizacija građe ponešto razlikuje, i to iz praktičnih razloga: treba olakšati nalaženje u starim izvorima. Zato nije naveden današnji oblik talijanske riječi, nego je masnim slovima otisnut izvorni Vrančićev oblik riječi, na drugom je mjestu i u kurzivu Vrančićeva mađarska riječ s brojem stranice na kojoj se u izvorniku (u petom stupcu) pojavljuje, slijedi joj latinska riječ među šiljastim (< >) zagradama, a na

⁵ Izdanje iz 1834. godine, koje je priredio Thewrewk Ponori (*Dictionarium Pentaglottum*, Recudi curavit Josephus Thewrwk de Ponor, Posonii, Typis Belnayanis 1834), treće je reizdanje, a uziman je u obzir i *Glosar* Renéa B. Simonda iz 1959. (*Verancsics Faustus Dictionariumanak magyar szókészlete betűrendben a latinértelmezésekkel*, Akadémiai Kiadó, Budapest 1959).

kraju nam autor donosi današnju mađarsku riječ:

Rapire: *Ragadni* 88 <Rapina> ragadmány

Ako se Vrančićev talijanski prijevod sastoji od više riječi (imenica s prijedlogom, sintagma, itd.), ta je natuknica uvedena po ključnoj riječi:

Dente: *Fogh* 27 <Dens> fog; **Che ha** ~i: *Fogas* 27 <Dentatus, a, m> fogas; **Senza** ~i: *Fogatlan* 31 <Edentulus> fogatlan

Leksička građa iz molitava s kraja *Dikcionara* označena je kraticama, npr. SA (Symbolum Apostolorum), ICh (Institutio Christiana), itd.

Zahvaljujući tako predstavljenoj građi, moguće je smetnuti s uma da se radi o djelu starom četiri stoljeća, no na zadnjih nas šest stranica autor podsjeća na starost *Dikcionara* donoseći ilustracije naslovnice, dio iz povelje Alfonsu Carillu, pozdrav čitatelju, zatim Vrančiću upućen pohvalni govor Hieronymusa Arconatusa, jednu stranicu peterostupačnoga rječnika i, na kraju, dio iz *Vjetrovanja*.

Zaključimo, dakle, ovaj prikaz riječima hvale: pregledan, jednostavan, razrađen do najmanjih detalja te nadasve potreban. Kako autor kaže, cilj mu je poslužiti istraživačima u području talijanske historijske gramatike kao i istraživačima ortografije onoga vremena te svima onima koji se zanimaju za povijesne izvore na području Mađarske ili Kneževine Transilvanije. Autor je primijenio relativno stroge leksikografske organizacijske principe (koliko je to dopuštala priroda samog *Dikcionara*), a namjera mu je bila ponuditi preciznu informaciju i na cjelovit i vjeran način dati mađarsko-talijansku i talijansko-mađarsku građu iz *Dikcionara*.

Dodajmo za kraj da ovaj rječnik, kao ni Putančev, nije praktične naravi, a prava mu je svrha popisati bogatu i potpunu mađarsku leksičku građu 16. stoljeća.

Ivana Lovrić-Jović

Drukčiji pogled na sintaksu

(Ivo Pranjković, *Druga hrvatska skladnja*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb 2001, 179 str.)

U izdanju Hrvatske sveučilišne naklade izašla je 2001. godine *Druga hrvatska skladnja* autora Ive Pranjkovića, a 2002. drugo, promijenjeno izdanje njegove prve *Hrvatske skladnje*. Knjiga *Druga hrvatska skladnja* sastoji se od 20 članaka ili, kako autor kaže, “ogleda”, koji su već prije objavljeni, a namijenjena je “studentima (...), profesorima hrvatskoga jezika, profesorima stranih jezika, filolozima u širokom smislu riječi te svima onima koji se s bilo kojega motrišta bave sintaktičkom problematikom”.

U knjizi je obrađena raznovrsna sintaktička problematika. Prvih nekoliko članaka posvećeno je prijedlozima. Već u prvome Pranjković iznosi Balabanovu podjelu na dimenzionalne i nedimenzionalne prijedloge i time sadržajno određuje iduća tri članka. Najprije detaljno obrađuje prostorne prijedloge. Semantički opis temelji na razlikovanju predmeta kojemu se određuje mjesto (objekt lokalizacije) i predmeta pomoću kojega se drugom predmetu određuje mjesto (lokalizator). Postavio ih je u 20 (konkretnijih) prostornih odnosa. Sličnu je shemu iznio i za vremenske prijedloge (u suodnosu je događaj i vremenski lokalizator koji precizira vrijeme događanja), podijelivši ih u 16 značenjskih grupa. Nedimenzionalnim prijedlozima svojstveno je apstraktnije značenje i oni su se razvili iz dimenzionalnih značenja. Pranjković izdvaja 20 nedimenzionalnih značenja (kojima se izriču sredstvo, posljedica, uvjet...). Budući da je u semantici i inače teško odrediti oštre granice, pitanje je može li semantička analiza uopće biti precizna i potpuna. Npr. prijedložni izraz *smijati se od srca* može imati i ablativno i modalno značenje, što se i u tekstu pokazuje.

Dio knjige posvećen prijedlozima u cjelinu zaokružuje članak *Prijedlozi u jednojezičnim rječnicima*, u kojemu autor daje